

EDIFICAREA BISERICII VICARIALE DIN ȘIMLEU SILVANIEI*

Bogdan Ilieș**

Abstract: *The Vicarage of Sylvania had an undeniable contribution to the evolution of the Romanian society in Northwest Transylvania, in the second half of the nineteenth century and the first half of the twentieth century. The central role played by the Vicarage in this respect and its social prestige were also revealed by the building of the vicarial church in Șimleu Silvaniei which, due to the duration and complexity of the process, as well as to the factors involved, was a very special case. Built with the material support of the State and the sustained efforts of several vicars in the second half of the nineteenth century, but consecrated only in 1930, this church has an important identity connotation due to its role and social impact. This paper brings to the fore some of the significant efforts made for the building of this place of worship so as to capture its distinctive history, which is far different from that of other churches built in Sălaj in the second half of the nineteenth century. We present the actions taken by the vicar Alexandru Sterca Șuluțiu before the central secular and ecclesiastical authorities to ensure the material support needed to build a new vicarial church, the constraints faced by the vicar Demetriu Coroianu in finding suitable land to build the church on, and the involvement of the Oradea Construction Office in drafting the necessary documentation and selecting a contractor to build the church. In addition, we present the involvement of the local community in the building, completion and decoration of the new vicarial church, made in the spirit of the freedom and national equality felt in that period.*

Keywords: the Vicarage of Sylvania, Sălaj, building of churches, local community, social prestige.

Înființarea în primii ani ai secolului XIX a vicariatului greco-catolic al Silvaniei cu sediul la Șimleu¹, când lumea țărănească transilvăneană era încă orânduită după vechile și nefastele practici feudale, a constituit pentru românii sălăjeni un adevărat moment de cotitură. A însemnat, totodată, și premisa închegării în aceste părți de țară, așa cum timpul avea să o dovedească ulterior, a unui important centru de viață și cultură românească a cărui influență benefică avea să fie resimțită de românii sălăjeni și nu numai, pe întreg parcursul celei de-a doua

* Cercetare finanțată prin proiectul „Minerva – Cooperare pentru cariera de elită în cercetarea doctorală și post-doctorală”, cod contract: POSDRU/159/1.5/S/137832, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

** Drd., Institutul de Istorie „G. Barițiu” Cluj-Napoca; email: bogdan_ilies@yahoo.com

¹ Pentru mai multe detalii legate de înființarea vicariatului Silvaniei, vezi Daniel Dumitran, *Un timp al reformelor: Biserica Greco-Catolică din Transilvania sub conducerea episcopului Ion Bob: 1782-1830* (infra: Daniel Dumitran, *Un timp al reformelor...*), Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2007, p. 295-296.

jumătăți a secolului XIX și în prima jumătate a secolului XX, atât în plan bisericesc, cât și sub aspect național și cultural.

Demnitatea vicarială, precum cea instituită în Silvania, conferea titularilor statutul unui ajutor sau suplinitor al episcopului în teritoriu, bucurându-se față de protopopi de o anumită întâietate onorifică, dar și de o jurisdicție mai extinsă². Acest statut social aparte avea să fie relevat și de edificarea bisericii vicariale din Șimleu Silvaniei care, prin complexitatea procesului și a factorilor implicați, a duratei, dar și prin însemnătatea sa identitară, a constituit un caz cu totul aparte.

Astfel, având în vedere aceste considerente, prezenta lucrare își propune să aducă în prim-plan o parte dintre eforturile deosebite depuse pentru ridicarea acestei biserici cu scopul de a surprinde istoria ei distinctă, cu mult diferită de cea a celorlalte biserici sălăjene construite în a doua jumătate a secolului XIX.

La sosirea sa în Șimleu, în anul 1836, vicarul Alexandru Sterca Șuluțiu găsea în orașul de la poalele Măgurii „cea mai slabă, mai mică și mai deformă” biserică decât toate câte se aflau „în ambitul Silvaniei...foarte aproape de totala ruinare”³. Comunitatea românească din Șimleu, formată la acea dată din aproximativ 850-900 de credincioși uniți⁴, folosea o bisericuță construită pe tălpi de lemn, împletită cu nuiele, lipită și văruiată, într-o stare foarte modestă, de altfel ca și casa parohială, amândouă „ruini bătute de cele trecute vremuri”, aflate la poalele cimitirului românesc de pe coastă, pe strada numită la acea vreme a Părăului⁵.

Sărăcăciosul edificiu de cult, care prin starea lui, total nepotrivită pentru o biserică vicarială, ajută din plin la „desonorarea religiei și oprobiul clerului nostru și dejosirea cultului divin”⁶, nu diferea foarte mult de majoritatea bisericilor din vicariat. Laudele aduse lui Dumnezeu, cântările, liniștea solemnă învăluită de tămâie și busuioc, atât de caracteristice slujbelor de la sate, erau ținute în mici biserici de lemn, cu pereți joși, așezate printre case la fel de mici, cu acoperișuri din șindrilă sau paie înnegrite de vreme, aflate pe-o coastă de deal sau în marginea satului. Acestea mijloceau credincioșilor trăirea, de la naștere și până la moarte, a celor mai importante evenimente din viață.

În aceeași perioadă, a anilor 1835-1836, în cele unsprezece districte protopopiale câte avea Vicariatul⁷ puteau fi găsite, alături de numeroasele biserici de

² Ioan Rațiu, *Instituțiunile dreptului bisericescu*, Seminarul Archiepiscopal, Blaj, 1877, p. 319-320; Daniel Dumitran, *Un timp al reformelor...*, p. 291-292.

³ Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale ale României (infra: SJAN Cluj), Fond Episcopia Greco-Catolică de Cluj-Gherla, 1866, doc. 3149, f. 88.

⁴ În anul 1835 parohia Șimleu Silvaniei era înregistrată cu 879 credincioși, cf. *Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum Dioceseos Fogarasiensis in Transilvania, pro anno a Christo nato MDCCCXXXV* (infra: *Schematismus 1835*), Typis Seminarii Dioecesani, Blasii, 1835, p. 193.

⁵ „Vestitorul”, nr. 20, anul VI, 15 octombrie 1930, p. 3-5.

⁶ SJAN Cluj, Fond Episcopia Greco-Catolică de Cluj-Gherla, 1866, doc. 3149, f. 88.

⁷ Este vorba de districtele protopopiale: Șimleu, Oarța de Jos, Brebi, Eriu, Băsești, Ip, Crasna, Noțiș, Șamșud, Sărăuad și Valcău, cf. *Schematismus 1835*, p. 191-216.

lemn, și câteva biserici de zid: Sici (1808), Bădăcin (1794), Badon (1775), Guruslău (1803), Giurtelecu Șimleului (1805), Meseșenii de Sus (1785), Stârciu (sf. sec. XVIII), Chilioara (1803), Șamșud (1813), Marca (1834), Ip (sf. sec. XVIII), Halmășd (1802), Popeni (1836), Năpradea (1836), Benesat (1790), Chelința (1725), Odești (1832), Bârsău de Sus (1832), Giurtelecu Hododului (1800), Țeghea (1796), Hotoan (1800), Sărăuad (1773), Unimăt (1779) și Craidorolț (1800)⁸.

Construite aproape în totalitate spre sfârșitul secolului al XVIII-lea și în primii ani ai secolului XIX, în contextul favorabil determinat de războaiele napoleoniene, când prețul produselor agricole a crescut foarte mult⁹, aceste biserici simbolizau expresia curentului de înnoire a vechilor biserici de lemn cu altele noi, de zid. Apărut pe parcursul secolului al XVIII-lea, acest proces a fost potențat în bună măsură de reformele ecleziastice începute de împărăteasa Maria Tereza și continuate prin politica de toleranță a lui Iosif al II-lea din a doua jumătate a acestui secol și a condus, în cazul comunităților românești mai mari, cu mai multe posibilități materiale, la edificarea unor noi edificii de cult, de zid, mai apropiate ca mărime și formă de cele ale celorlalte culte religioase din Transilvania.

În cazul comunității parohiale din Șimleu, de mărime medie spre mare la acea dată, eforturile materiale necesare pentru edificarea unei noi biserici depășeau posibilitățile comunității. De starea materială proastă pe care o găsește aici se plânge în repetate rânduri și Alexandru Sterca Șuluțiu: „*am venit într-o parohie unde așa zicând nu am nimic, plată ca paroh nu am, foarte puține pământuri de arat, iar fânașul încă de o porție batâr. Din acestea, a treia parte trebuie să o dau capelanului – aceste pământuri încă sunt slabe..., că fânașuri n-am, hotarul este mic și sec, și așa marhă nu pot ținea, de o parte nu le pot gunoia, de altă parte lucrându-le tot cu bani și folos puțin luând, nu capăt după dânsese atâta cât cheltuiesc.*”¹⁰ De altfel, vicarul Șuluțiu începu la scurt timp de la instalarea sa,

⁸ Date preluate din următoarele surse: SJAN Cluj, Fond Episcopia Greco-Catolică de Cluj-Gherla, 1858, doc. 2557, ff: 1, 1v, 3, 4v și 6v; SJAN Cluj, Fond Episcopia Greco-Catolică de Cluj-Gherla, 1921, doc. 190, f: 1; Dionisie Stoica și Ioan P. Lazar, *Schița monografică a Sălagiului*, Institutul tipografic și de editură „Victoria”, Șimleu Silvaniei, 1908 (infra: Dionisie Stoica și Ioan P. Lazar, *Schița monografică...*), p: 218, 223, 247, 249 și 295; *Schematismus Cleri Diocesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato MDCCCC*, Typis Typographiae Dioecesanæ, Szamosujvárini, 1900, pp. 140, 141, 161, 177, 184, 188, 193, 194, 204, 207 și 208; *Schematismus Cleri Diocesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1882*, Typis Typographiae Dioecesanæ, Szamosujvárini, 1882, p. 218; Greta Monica Miron, *Biserica Greco-Catolică din Transilvania. Cler și enoriași (1679-1782)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2004, p. 344.

⁹ Simion Retegan, *Prestigiu social și edificiu de cult. Construcții de biserici în satele românești ale Transilvaniei la mijlocul secolului al XIX-lea (1850-1880)*, în David Prodan – *Puterea modelului*, coord. Nicolae Bocșan, Nicolae Edroiu, Liviu Maior, Aurel Răduțiu, Pompiliu Teodor, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 1995, p. 204.

¹⁰ Serviciul Județean Sălaj al Arhivelor Naționale ale României (infra: SJAN Sălaj), Colecția Ioan Ardeleanu Sen., Vicariatul Silvaniei, 1841, doc. 158, f. 41v-42.

demersurile necesare pentru mărirea veniturilor sale. Alături de acest obiectiv, demersurile acestuia s-au concentrat și spre obținerea sumelor necesare pentru construirea unei noi biserici și a casei vicariale. Privitor la intervențiile făcute de predecesorii săi vicari în vederea ridicării unei noi biserici vicariale, informațiile păstrate și avute la dispoziție nu lămuresc acest subiect. Reținem totuși intenția vicarului Isidor Alpini¹¹ de a construi o casă vicarială de piatră, pentru a cărei edificare fusese constituit un fond, în valoare de 1000 florini, adunați de la preoții din vicariat.

Primele cereri ale lui Șuluțiu adresate Curții de la Viena pentru mărirea salariului vicarial datează din anul 1837¹². În același an, Șuluțiu ceru împăratului Ferdinand indispensabilul său sprijin material pentru ridicarea unei noi biserici vicariale¹³. Urmare alte cereri, toate cu același scop. Pentru susținerea cererilor sale, vicarul s-a adresat, rând pe rând, mai multor personalități sau instituții ecleziastice. În octombrie 1840, îl regăsim scriindu-i primatului Ungariei. Astfel, arhiepiscopul de Strigoniu era rugat, dată fiind situația materială dificilă cu care se confrunta vicarul Silvaniei, să intervină în problemele amintite pe lângă Curtea Imperială. În 1842, Șuluțiu scrie în problema salariului său și a bisericii vicariale parohului aulic de la Viena, iar în anul următor se adresează lui Josephus Wiber, canonic în capitlul de la Esztergom și, totodată, secretar al primatului Ungariei. Tot în 1843 îi scrie și episcopului greco-catolic de la Oradea, Vasile Erdely, cu rugămintea de a interveni pentru problemele ridicate de el fie la primat, fie la Viena. Din aceste scrisori reiese faptul că vicarul Silvaniei se adresase referitor la situația salariului, a bisericii și a casei vicariale și episcopului său, Ioan Lemeni, dar și Guberniului și Cancelariei Aulice a Transilvaniei¹⁴.

Solicitările sale, cel puțin cele legate de finanțarea edificării unei noi biserici vicariale, aveau să fie încununat de succes. În anul 1845, cu puțină vreme înainte de începerea revoluției pașoptiste, împăratul își dădu acordul pentru susținerea construcției noului edificiu vicarial din fonduri erariale, cu condiția găsirii unui loc potrivit pentru edificarea acesteia¹⁵. Odată obținuți banii necesari pentru ridicarea noii biserici vicariale, eforturile vicarului Șuluțiu aveau să se îndrepte spre găsirea unui loc potrivit pentru noua biserică vicarială. Încă de la sfârșitul anului 1845, problema ridicării bisericii vicariale a fost dezbătută de către vicar cu protopopii

¹¹ Isidor Alpini, vicar al Silvaniei între anii 1828-1836, cf. Ioan Ciocian, *Biserica și societatea românească din Transilvania. Vicariatul Silvaniei în a doua jumătate a sec. al XIX-lea* (infra: Ioan Ciocian, *Biserica și societatea...*), Arad, Edit. „Vasile Goldiș” University Press, 2000, p. 47.

¹² Ciprian Ghișa, *Episcopia Greco-Catolică de Făgăraș în timpul păstoririi lui Ioan Lemeni 1832-1850* (infra: Ciprian Ghișa, *Episcopia Greco-Catolică...*), vol. I, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2008, p. 195.

¹³ „Sionul Românesc”, II, nr. 22, 15 noiembrie 1866, Viena, p. 264.

¹⁴ Ciprian Ghișa, *Episcopia Greco-Catolică...*, p. 195-196.

¹⁵ „Sionul Românesc”, II, nr. 22, 15 noiembrie 1866, Viena, p. 264.

din Sylvania¹⁶. Una dintre soluțiile găsite pentru cumpărarea unui loc potrivit pentru biserica vicarială trebuie să fi fost realizarea unei colecte. În ciuda acestei inițiative, banii strânși s-au dovedit a nu fi suficienți. Relatarea vicarului Șuluțiu către protopopul Mediașului, Constantin Alpini, relevă faptul că această inițiativă s-a confruntat cu lipsa de interes din partea unor protopopi din Vicariat, dovedită de diferențele mari între sumele strânse în unele protopopiate, comparativ cu puterea lor materială¹⁷.

Problema achiziționării unui loc potrivit avea să rămână nerezolvată și în următorii doi ani. Se dorea găsirea unui teren potrivit, în oraș, pe care să se poată ridica atât biserica, cât și casa vicarială. În august 1847, vicarul scria Consistoriului că problema locului nu fusese încă rezolvată, că a întâmpinat multe piedici, iar un loc potrivit ar costa aproximativ 8.000-10.000 florini. Avea un teren în vedere, chiar în mijlocul orașului, pentru care proprietarul cerea 6.000 florini. O parte din banii fuseseră strânși, dar încă mai erau necesari 3.500 fl. valută, iar pentru această sumă, vicarul Șuluțiu se ruga a fi dați sub formă de împrumut din fondurile avute la dispoziție de Episcopie. Cererea sa era argumentată prin faptul că, în lipsa obținerii unui spațiu adecvat pentru ridicarea bisericii, banii promiși pentru construirea bisericii noi riscau să fie pierduți, vechea biserică se afla într-o stare jalnică, dar și prin starea materială precară a poporenilor care nu erau în stare să cumpere pământul necesar viitoarei biserici vicariale prin forțe proprii¹⁸. În perioada care a urmat, aveau să fie achiziționate moșia și intravilanul lui Iosif Keval în schimbul sumei de 7.000 de florini. Această sumă, de care comunitatea nu dispunea la acel moment, a fost acoperită din banii parohiei (1.332 florini), din contribuțiile credincioșilor (668 florini), iar restul, până la întregirea sumei necesare a fost împrumutate din Fondul Seminariului din Blaj. În vederea adunării sumelor necesare pentru acoperirea acestui împrumut avea să fie hotărâtă ulterior¹⁹ și impusă o repartiție pe credincioșii întregului vicariat, timp de 10 ani, în valoare de 1, 2 sau 3 creițari pentru fiecare familie, în funcție de puterea sa materială²⁰.

Revoluția pașoptistă și implicațiile sale ulterioare au avut consecințe directe asupra Vicariatului Silvaniei. Sinodul electoral din 30 septembrie 1850 întrunit la

¹⁶ Ciprian Ghișa, *Episcopia Greco-Catolică...*, p. 117.

¹⁷ *Ibidem.*, p. 219.

¹⁸ *Ibidem.*

¹⁹ Problema restituirii sumelor împrumutate în vederea cumpărării terenului necesar edificării unei noi biserici și a casei parohiale avea să fie abordată în cadrul Sinodului vicarial ținut în data de 10 ianuarie 1850. Astfel, la poziția a noua a protocolului încheiat cu această ocazie, se stipula faptul că plățirea împrumutului luat pentru locul pe care urmau să se construiască noua biserică vicarială și casa parohială, avea să se facă prin efortul colectiv al credincioșilor, cf. Iulia Maria Pop, *Vicariatul Silvaniei și Sinodul din 10 ianuarie 1850 – moment de referință în evoluția învățământului și a culturii sălăjene*, „Caiete Silvane”, nr. 36, p. 33-36.

²⁰ *Sfințirea bisericii din Șimleu-Silvaniei*, „Vestitorul”, VI, nr. 20, 15 octombrie 1930, p. 3-5.

Blaj avea să-l aleagă pe vicarul Alexandru Sterca Șuluțiu în calitate de episcop de Alba Iulia și Făgăraș. În fruntea Vicariatului a urmat, începând cu anul 1850, Demetriu Coroianu. Construcția noii biserici vicariale avea să fie suspendată datorită acestor schimbări, iar reluarea demersurilor se va face de către noul vicar, cu precădere după perioada regimului absolutist. Una dintre probleme principale ale vicarului Coroianu în legătură cu construirea bisericii vicariale a fost aceea de a găsi documentele oficiale ce atestau decizia autorităților din anul 1845 de a suporta cheltuielile aferente edificării. La mai bine de 20 de ani de la acel moment, se pornea în căutarea acestor dovezi de la un extras din protocolul presidial al episcopului de Făgăraș care menționa numărul unui decret gubernial din 13 iulie a anului 1845. În legătură cu acest decret gubernial, de la care se spera că „*va fi în stare a ne arăta și numărul sub care Majestatea Sa s-a îndurat a rezolva redicarea bisericii din Șimleu*” și care fusese transmis la vremea respectivă episcopului de Făgăraș, Ioan Lemeni, vicarul Coroianu îi scria în octombrie 1857 episcopului Gherlei pentru a solicita Locotenenței Cezaro-Regești din Transilvania aceste documente, împreună cu anexele aferente. Odată primite aceste documente, episcopul mai era rugat să le transmită autorităților abilitate și Ministerului Cultelor, pentru a putea ajunge cât mai repede la scopul dorit, anume edificarea unei noi biserici. Încă o dată, pentru a sublinia necesitatea stringentă de a rezolva problema noului edificiu de cult, vechea biserică este descrisă ca „*fiind aproape de totala ruinare*”, un adevărat pericol pentru credincioșii ce se rugau în ea²¹.

După două luni, în decembrie 1857, vicarul Coroianu revenea cu o altă scrisoare adresată episcopului de la Gherla în care întreba dacă documentele menționate au fost găsite și dacă au fost ele transmise mai departe autorităților competente²². Răspunsul episcopului Ioan Alexi veni spre sfârșitul aceleiași luni, informându-l că fuseseră făcuți toți pașii de cuviință în ceea ce privește edificarea bisericii vicariale din Șimleu, dar că, cel puțin până la acea dată, nu aveau vreun rezultat concret. Totodată, vicarul era înștiințat de către episcop că „*și mai încolo nu vom întârzia a lucra cu toată energia încât de este puterile noastre,..., având speranța de a dobândi rezultatul predorisit la timpul său*”²³. Eforturile întreprinse pentru găsirea actelor prin care se urmărea dovedirea promisiunilor făcute în privința ridicării bisericii vicariale din Șimleu au continuat și în anul 1858. Era vizată arhiva Guberniului păstrată la Cluj, fapt pentru care protopopul Clujului, Ioan Negruțiu, fu solicitat să caute și să copieze actele necesare. Copiile întocmite după actele găsite vor fi transmise Episcopiei din Gherla în octombrie 1858²⁴.

Corespondența purtată ulterior între vicarul Silvaniei și episcopul Gherlei arată că nu au fost găsite toate actele necesare în arhiva Guberniului de la Cluj, de

²¹ SJAN Cluj, Fond Episcopia Greco-Catolică de Cluj-Gherla, 1866, doc. 3149, f. 88-89v.

²² *Ibidem*, f. 88.

²³ *Ibidem*, f. 87v.

²⁴ *Ibidem*, f. 79.

aceea, într-o altă scrisoare, din iulie 1859, vicarul Coroianu cerea sfatul episcopului cu privire la modul în care ar trebui să se procedeze mai departe. Acesta puncta principalele momente referitoare la edificarea unei noi biserici vicariale, desfășurate până la acea dată: primele demersuri făcute, obținerea Decretului imperial în anul 1845, cumpărarea târzie a locului de biserică, transmiterea planului de biserică, întocmirea unui deviz de cheltuieli aferente construcției, dar și târăgănarea demersurilor anterior anului 1848 pentru obținerea unei decizii finale din partea autorităților centrale referitoare la suportarea cheltuielilor implicate. Vicarul mai punctează și tenacitatea antecesorului său, Alexandru Sterca Șuluțiu, care, spunea el: „*s-au dus la Insbruch și Tirol unde atunci se afla Majestatea Sa, fiind aprins focul revoluției*”, pentru a obține aprobările convenite. De altfel, vicarul Coroianu considera că evenimentele revoluționare de la 1848-1849 reprezentau principala cauză a faptului că actele aferente edificării bisericii nu au mai ajuns la Ministerul de Culte. Date fiind aceste aspecte, vicarul Coroianu se întreba dacă ar fi potrivit ca actele deja obținute să fie transmise Ministerului, în speranța că acolo s-ar afla și restul actelor legate de edificarea bisericii vicariale, inclusiv planul întocmit și transmis de Comisia Edilă Aulică din Viena ori ar fi mai potrivit ca actele obținute să fie supuse direct atenției Majestății Sale, împăratul Francisc Iosif I, care „*ușor s-ar îndura a pricepe că în principio ajutoriul la ridicarea bisericii petiționat ei e promis*” de către predecesorul său, împăratul Ferdinand. Vicarul consideră că această a doua cale ar fi mai ușoară și cu șanse mai mari de reușită și astfel s-ar putea ajunge mai repede la rezultatul scontat. Scrisoarea vicarului Coroianu mai conținea și mențiunea că planul cheltuielilor aferent edificării noii biserici vicariale nu fusese atașat în copie la actele transmise, deoarece nu fusese primit nici de Comisia Edilă Aulică, unde probabil fusese căutat. Acest aspect nu era considerat deosebit de important deoarece de la momentul întocmirii și până la acea dată trecuse multă vreme, prețul materialelor de construcții crescuse foarte mult, iar cheltuielile cu arhitecții implicați erau cele arătate de Direcția Edilă din Transilvania ce își avea sediul la Cluj, în care „*spesele poftite la edificarea bisericii amintite se prezentează în summa de 9819 florini și 2 cr. m.c.*”²⁵.

Așteptările credincioșilor din Șimleu și ale vicarului Coroianu aveau să fie satisfăcute în următorii ani. Aflăm astfel, dintr-o altă scrisoare a vicarului că, în problema edificării bisericii vicariale, Locotenența Ungariei s-a adresat Direcției Edile din Oradea. Această autoritate trebuia să trimită la Șimleu o persoană pentru a măsura și verifica locul cumpărat anterior și să întocmească planul bisericii și să detalieze cheltuielile implicate. Spre îndeplinirea acestor responsabilități, Oficiul Edil de la Oradea avea să trimită pe „*domnul geometru*” Aloysiu Geyer, care „*ieșind în fața locului aici (în Șimleu) încă din 12 septembrie 1862 a esperiat că nici locul unde este casa vicarială nu este apt pentru ridicarea bisericii, că după planul arhitectonic, fruntea turnului trebuie să fie către ceva cale, platee sau for*”. Mai

²⁵ *Ibidem*, f. 94-95.

mult decât atât, datorită locului avut la dispoziție și vecinătăților lui, viitoarea biserică vicarială risca să fie construită cu altarul către apus, ceea ce se considera a fi împotriva ritului, fapt pentru care au fost vizitate și alte posibile locații. A fost găsită, mai întâi, o curte „de lângă domnul Lazar Ioan, care este a lui Adolf Bocsánczi și care pentru 2400 florini v.a. ni o au promis că ni o ar da; lângă aceea de bună s-ar afla și o parte din grădina parohiei romano-catolice pe care este ridicată o măcelărie și o căsuță tot sub un acoperiș, care domnul preot Antoniu Colosi s-a arătat a fi gata a ni-o da cu condiția ca Ordinariatul Orădan romano-catolic să se învoiască.” Cu ocazia acestei vizite fusese întocmit un protocol cu amintitul geometru, documentul fiind semnat și de către vicar, de către primul vicecomite, Mărcuș, precum și de curatorul prim al bisericii din Șimleu²⁶.

După câteva luni, în ianuarie 1863, vicarul Silvaniei încă nu primise documentele bisericii de la Oficiul Edil din Oradea. Se adresează din nou episcopului său, întrebând dacă nu cumva planul bisericii și conspectul cheltuielilor fuseseră trimise la sediul Episcopiei. În caz afirmativ, episcopul era rugat să trimită cât mai repede aceste acte către Locotenența Ungariei, acolo unde, spunea vicarul, cu ajutorul unor cunoscuți s-a străduit și a intervenit pentru rezolvarea edificării bisericii vicariale cât mai repede posibil²⁷.

Aproape concomitent o altă scrisoare era trimisă către episcopul Gherlei. De această dată era vorba de o scrisoare a mitropolitului Șuluțiu care anunța că planul bisericii vicariale din Șimleu, precum și calculul cheltuielilor aferente îi fuseseră trimise lui de către Oficiul Edil din Oradea, datorită faptului că, spunea el, „eu am fost dintr-un capăt promotorul lucrului”. Cu toate acestea, mitropolitul Șuluțiu dorea să transmită aceste documente către persoanele acum responsabile de această problemă, anume episcopul Gherlei. Acestuia din urmă i se cerea ca după cercetarea lor, documentele să fie trimise Locotenenței pentru aprobare sau, în cazul în care se considera de cuviință, să-i fie transmise lui înapoi, împreună cu comentariile episcopului pentru a putea să le transmită el forurilor abilitate²⁸.

Operativitatea instituțiilor episcopale nu a lăsat de dorit, căci la sfârșitul lunii ianuarie 1863, episcopul Ioan Alexi îl informa pe vicarul Coroianu că fuseseră primite planul bisericii, conspectul de cheltuieli și restul actelor aferente construirii bisericii vicariale și acestea și fuseseră înaintate Consiliului Regesc pentru aprobare. Mai era înștiințat de faptul că fuseseră solicitați și 1.800 florini din fondul religios, bani la care trebuiau să se adauge încă 600 de florini de la poporenii în vederea cumpărării grădinii parohiei romano-catolice necesare pentru edificarea bisericii. De asemenea, suma de 25.597 florini și 36 cr. v.a., valoarea estimată pentru construirea bisericii vicariale, urma să se „estrădee în rate îndăti-

²⁶ *Ibidem*, f. 37v-38.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, f. 39-39v.

nate la zidiri publice”. Era rugat să înceapă demersurile pentru a putea publica anunțul licitației în urma căreia avea să fie ales antreprenorul pentru ridicarea bisericii. Episcopul atrăgea atenția asupra importanței dobândirii terenului vizat pentru noua biserică vicarială, căci de dobândirea acestuia depindeau decontarea cheltuielilor aferente bisericii și alegerea antreprenorilor pentru zidire. Informarea episcopului se încheia cu mențiunea că se rugase deja de episcopul romano-catolic de la Oradea să binevoiască a ceda grădina parohială din Șimleu „*schimbându-l cu fundul nostru vechi vicarial sau pentru 600 florini din revânzarea acestui fond provenitori*”²⁹.

În 23 aprilie 1866, Locotenența Ungariei transmitea Episcopiei de Gherla, spre opinie, un nou plan pentru biserică din Șimleu, precum și repartitia cheltuielilor suportate de credincioși³⁰. Necesitatea unei noi biserici vicariale devenise cu atât mai stringentă cu cât, în după-amiaza zilei de 8 iulie 1866, o furtună dărâma din temelie vechea biserică³¹. În urma acestei năpaste, serviciul religios avea să fie ținut în școală³². După asigurarea sumelor necesare pentru construirea viitoarei biserici vicariale, alegerea și achiziționarea unui loc potrivit pentru ea aveau să constituie următoarea etapă în edificarea acestei biserici.

Grădina parohiei romano-catolice, ce fusese văzută și măsurată de geometrul Aloysiu Geyer în 1862, la vizita sa din Șimleu, devenise principala opțiune în vederea construirii noii biserici vicariale. Deși într-o primă fază preotul romano-catolic Antoniu Kolosi părea să sprijine construirea în acea locație a noii biserici vicariale, ulterior propuse ca aceasta să fie ridicată în afara centrului orașului, dincolo de râul Crasna, invocând motive mai mult sau mai puțin subiective. Situația creată, oarecum confuză, ce nu lămuria deloc problema locației noii biserici vicariale, avea să fie interpretată de vicarul Coroianu ca reacția unui om cu două fețe. Dacă într-o primă fază, parohul romano-catolic „*ne-a chemat la el în ograda parohială a lui și ne-a promis tot putinciosul sucurs pentru a o putea dobândi*”, același preot, la interpelarea făcută de episcopul romano-catolic de Oradea în această chestiune, se dovedi a fi „*cel mai mare contrariul și își dă opiniunea sa ca să ieșim din oraș cu biserică*”. Vicarul era mirat atât de motivele invocate, cât și de faptul că „*domnul paroh (romano-catolic) fiind și alminterea nepotul modernului nostru Mitropolit (Alexandru Sterca Șuluțiu), ca român cum poate fi atât de negru la suflet*”³³.

Unul dintre argumentele aduse de parohul romano-catolic se referea la credincioșii români ce locuiau dincolo de Crasna, mai exact la faptul că aceștia, în

²⁹ *Ibidem*, f. 33.

³⁰ *Ibidem*, f. 17v.

³¹ „Sionul Românesc”, II, nr. 22, 15 noiembrie 1866, Viena, p. 264.

³² SJAN Cluj, Fond Episcopia Greco-Catolică de Cluj-Gherla, 1866, doc. 2612, f. 1-4v.

³³ *Ibidem*.

condițiile ridicării bisericii vicariale în grădina parohiei romano-catolice, ar fi avut de trecut râul, deci ar fi putut frecventa cu dificultate slujbele religioase. În replică, vicarul amintește faptul că, și înainte, biserica veche tot dincoace de râul Crasna a fost. Mai mult, preotul Kolosi spunea că „*de cea parte de râu se mai pot înmulți români*”, fapt pentru care vicarul completează „*ca și când dincoace nu togma se ar putea înmulți și cu plugarii și mai cu asupra cu meseriași, căci cred că s-a umplut pocalul suferinței nației române și va elupta și ea, deși încet la gradul dorit a civilizațiunii, apoi o biserică ridicată prin Erariu nu trebuie să subziste pe 10 sau 20 de ani numai, fără trebuie să stea pe mai multe cente de ani.*”

Alături de aceste pretexte, mai sunt invocate desigur și altele pe care vicarul Coroianu le menționează. Reținem doar faptul că, potrivit parohului romano-catolic, starea de la acel moment a edificiilor vicariale dăuna aspectului orașului. Tot el spunea că, dacă ar fi acceptată soluția propusă de el, de a cumpăra un teren spre marginea orașului, cu un preț mai scăzut, din banii rămași ar fi posibilă înfrumusețarea acestor edificii și, implicit, înfrumusețarea orașului. Vicarul ține să precizeze că nu neglijența este cauza aspectului dezolant, ci, pe de o parte sărăcia parohienilor, iar pe de altă parte, târăgănarea construirii bisericii vicariale, în speță demolarea edificiilor vicariale aflate pe terenul în cauză pentru a lăsa loc bisericii. Mai este adusă în discuție și proporția dintre populația de etnie maghiară, respectiv de etnie română din Comitatul Crasnei și din Șimleu. La acea dată Șimleu avea aproximativ 4000 de locuitori, dintre care doar 800 și nu 700 cum menționa preotul Kolosi, erau români. Motivul numărului relativ scăzut era, în viziunea vicarului, pământul arabil foarte puțin, dar și „*iobăgia cea cumplită ce a domnit aici*”. Cu toate acestea, numărul populației din Șimleu era în continuă creștere, iar viitoarea biserică vicarială se preconiza că va fi folosită și de studenții Gimnaziului din localitate, de elevii Școlii normale, dar și de oficialii români și de deținuții comitatensi care „*toți șed dincoace de râul Crasna*”³⁴.

În aceeași scrisoare remisă episcopului, vicarul Coroianu mai spunea că problema locului din grădina parohială romano-catolică nu mai este de actualitate, pe de-o parte, datorită atitudinii duplicitare a parohului romano-catolic, pe de altă parte, datorită faptului că fusese găsit un alt loc pentru edificarea bisericii. Se renunțase și la terenul avut în vedere și deținut de profesorul Bocsáncki, datorită târăgănării obținerii unei rezoluții favorabile din partea autorităților centrale, dar se căzuse la învoială cu domnișoara Amalia Andrási, ce deținea o grădină aflată spre vest, în continuarea grădinii casei vicariale. Astfel, spunea el, pe acest teren se poate ridica noua biserică vicarială, poziționată în centrul orașului, aproape de piață, iar învoirea s-a făcut pentru suma de 3000 florini v.a. Terenul ales era conform și cu planul bisericii transmis în luna aprilie a aceluiași an³⁵.

³⁴ *Ibidem.*

³⁵ *Ibidem.*

Sfârșitul lunii septembrie a anului 1866 avea să aducă o veste bună pentru vicarul Coroianu și credincioșii din Șimleu. Venea vestea din partea episcopului Gherlei că pentru locul construirii noii biserici vicariale fusese alocată de către autoritățile centrale suma de 2400 florini, iar pentru zidirea bisericii suma de 15.222 fl. și 38 cr. Pentru ridicarea noului edificiu de cult se dispusese ținerea unei licitații, de a cărei organizare urma să se ocupe Oficiul Edil din Oradea. Acestui oficiu îi fuseseră trimise planul viitoarei biserici, precum și proiectul de cheltuieli aferente pentru a se putea publica „după forma sa” anunțul licitației. De asemenea, aceste documente urmau să fie anexate contractului ce urma a fi încheiat cu întreprinzătorul ales să construiască viitoarea biserică. După întocmirea acestui contract, ce urma să fie redactat într-o formă prescrisă, acesta urma să fie transmis de îndată Episcopiei pentru a putea fi depus la „locurile mai înalte” pentru aprobare³⁶.

În aceeași informare primită de vicar din partea episcopului de la Gherla se solicită o modificare la planul bisericii. Astfel, o ușă aflată în capătul absidei altarului, în axul bisericii, se considera că împreună cu ușa aflată în partea opusă – intrarea în biserică de sub turn, putea determina o circulație nepotrivită a aerului, fapt pentru care se dorea amplasarea ușii din altar pe un perete lateral, în afara altarului. O altă solicitare de modificare se referea la separarea pronaosului – a „bisericii muierilor” de naos – de „biserica bărbaților” cu ajutorul unor gratii. Cele două modificări solicitate, se comunica, au fost aprobate³⁷.

După ce din partea fostei Locotenențe Regești a Ungariei fusese repartizat din fondul religios al Ungariei suma necesară edificării noii biserici vicariale din Șimleu Silvaniei, aceasta fu condiționată de realizarea de către poporenii din Șimleu a peste 8000 de zile de muncă, în răstimp de doi ani. Considerând că această sarcină va fi imposibil de realizat de către credincioșii șimleuani, în ședința consistorială a Episcopiei de Gherla din 24 august 1867 se hotăra ca, pentru a se putea utiliza sumele puse la dispoziție pentru edificarea bisericii vicariale din Șimleu, să se recurgă la ajutorul întregii dieceze. Astfel, fiecare biserică greco-catolică din cuprinsul diecezei greco-catolice de Gherla să contribuie în acest scop cu câte un 1 fl. v.a. pentru 100 fl. v.a. bani bisericesti deținuți, cu 1 fl. și 50 crețari v.a. pentru 200 fl. v.a. bani bisericesti, câte 2 fl. v.a. pentru 300 fl. v.a. și așa mai departe, cu câte 50 de cruceri v.a. pentru fiecare sută. Acolo unde nu existau sume de bani adunate în beneficiul bisericii, urmau a fi organizate colecte, în speranța că se va obține măcar 1 fl. v.a. Erau primite și colectele de bucate, care apoi puteau fi preschimbate în bani. Sumele obținute în urma acestor colecte urmau a fi transmise Ordinariatului, care îi va strânge și transmite ulterior, pentru a fi folosiți în scopul amintit. Preoțimea din Silvania trebuia să cedeze pentru același scop între 1 fl. v.a.

³⁶ *Ibidem*, doc. 3149, f. 3-3v.

³⁷ *Ibidem*.

și 20 fl. v.a. din subsidiul primit. Bani trebuiau dați anticipat, în caz contrar aceștia fiind reținuți din subsidiu. Preoții, în măsura în care doreau, puteau să subscrie și sume mai mari³⁸.

În pofida acestor acțiuni, dificultățile apărute la ridicarea noii biserici se dovediră a fi greu de trecut. Situația politică din preajma anului 1867 era resimțită cu îngrijorare și la nivel local. În martie 1868, vicarul Coroianu se plângea episcopului Ioan Vancea de ritmul lent în care se desfășurau formalitățile aferente construirii bisericii: „*Dorința mea cea mai flagrantă a fost de când mă aflu aici în Șimleu ca să am o biserică..., și dorința prin Înalta rezoluțiune mi s-a văzut a fi foarte aproape de realizare, durerea însă destul de mare pentru mine și fii[i] mei spirituali a fost și repășirea de la făcutul și aprobatul contract al maestrului întreprinzător Francisc Knapp, prin ce edificarea bisericii acesteia se amână, se târăgânează și am foarte mare frică ca nu cumva în timpul întârzierii să se redice ceva volburi politice și atunci să devină ridicarea intenționatei bisericii – ad calendas graecas, și eu tot în casa școlară, spre oprobriul religiunii noastre sacre să fiu forțat a împlini cele sfinte...*”³⁹

După ce contractul încheiat cu maestrul Knapp nu s-a materializat, vicarul Coroian solicită din nou Oficiului Edil din Oradea organizarea unei alte licitații în vederea alegerii unui alt constructor, ceea ce se și întâmplă în 27 februarie 1868, la Șimleu, dar datorită faptului că informarea potențialilor întreprinzători fusese deficitară, s-au prezentat doar constructori locali, aceștia participând la rugămintea vicarului. De altfel, cei ce au licitat au cerut o sumă cu 13% mai mare decât condițiile acceptate în prima fază de întreprinzătorul Francisc Knapp. Deși se spera obținerea unui contract mai avantajos pentru parohie, vicarul motiva prețul mare cerut de întreprinzători prin faptul că se construia calea ferată de la Oradea la Cluj, prin Ciucea și astfel, prețul mâinii de lucru, ca și al materialelor crescuse mult.

Pentru depășirea acestor dificultăți se punea problema modificării din nou a planului bisericii, în sensul micșorării dimensiunilor. Fusese rugat Oficiul Edil din Oradea să organizeze o nouă licitație la care, spera vicarul, să participe mai mulți întreprinzători, inclusiv doi „*maestri de renume*” din Carei. În ceea ce privește modificarea dimensiunilor bisericii, acesta se arată a fi împotriva: „*vă încunoștințiez Ilustrisime Doamne eu din planul trimis de la Viena nu-s bucuroș a esmite afară nimica, căci o parohie vicarială meritează o biserică ca cea planisată, care încă nu-i ceva straordinariu, căci biserica parohială de rit latin, cum și cea reformată și după planul acesta de s-ar edifica a noastră, acele o ar întrece.*”⁴⁰

Nici următoarea licitație organizată tot la Șimleu nu se finalizează cu alegerea unui nou constructor. Nu s-a ajuns la un rezultat favorabil, raportează vicarul, din

³⁸ Ioan Vancea, *Pastorale și circulare (1865-1869)*, ediție și studiu introductiv de Nicolae Bocșan și Mirela Andrei, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003, p. 198.

³⁹ SJAN Cluj, Fond Episcopia Greco-Catolică de Cluj-Gherla, 1868, doc. 1110, f. 1-2.

⁴⁰ *Ibidem*.

următoarele motive: cheltuielile prea mari cu mâna de lucru datorită căii ferate ce se construia între Oradea și Cluj, prețul ridicat al materialelor de construcții, dar și, cel mai important, autoritățile centrale doreau ca maestrul ales să înceapă lucrările cu banii săi și, pe măsură ce acestea erau executate, să fie decontate și, de asemenea, să depună o garanție de bună execuție în bani. În schimb, constructorii participanți la licitație și-ar fi dorit să primească bani în avans pentru lucrările pe care urmau să le execute, să nu trebuiască să depună garanție, iar dacă aceasta era absolut obligatorie, să fie acceptate și bunuri imobile. Pe de altă parte, bani din partea Erariului nu mai puteau fi primiți, iar planul bisericii nu putea suferi modificări majore⁴¹.

Din acest labirint al constrângerilor, vicarul Coroianu nu prea vedea o ieșire, fapt comunicat și episcopului de la Gherla. Pentru a afla totuși o soluție, găsi de cuviință să negocieze cu un întreprinzător local edificarea noii biserici vicariale. Acest meșter, cu numele Ioan Sajter, era din Șimleu și mai lucrase biserica romano-catolică din Crasna și tot el lucra la acea dată la edificarea bisericii greco-catolice din Buciumi. Pentru a primi lucrarea, acest meșter pusese însă câteva condiții: plata aferentă muncii sale să fie aceeași cu cea contractată și pentru maestrul Francisc Knapp din Oradea, din lungimea naosului bisericii să se elimine doi stânjeni, iar din ambele coruri, un stânj⁴². De asemenea, acesta dorea un avans de 2000 fl. v.a. iar drept garanție, să fie acceptate proprietățile sale.

O a doua soluție indicată de vicar era aceea că, prezentându-se situația Ministerului Cultelor, să se refacă calculele în speranța obținerii unor bani suplimentari. Această a doua variantă era considerată de vicar cu puține șanse de reușită, menționând faptul că o asemenea soluție „s-ar lua în reflexiune când altă națiune și-ar zidi biserica”, dar, în cazul acesta fiind vorba de o biserică românească, răspunsul era de așteptat a fi unul negativ⁴³.

În urma licitației de la sfârșitul lunii martie 1868, ținută la Șimleu, rămasă fără rezultat, Oficiul Edil a întocmit un raport prin care motiva eșecul licitației prin faptul că competitorii se înțeleseseră anterior să nu accepte să depună garanție decât cu condiția ca o parte din banii aferenți serviciilor ce urmau a fi prestate să li se acorde în avans. Întrucât licitațiile organizate în aceste condiții nu avuseseră rezultatul scontat, se propunea Ministerului de Culte să se accepte un constructor pentru biserica vicarială ales în urma unei negocieri libere⁴⁴.

Problema modificării planului bisericii vicariale în sensul micșorării ei este înaintată Ministerului de Culte care va accepta ca Oficiul Edil din Oradea să

⁴¹ *Ibidem*, doc. 1281, f. 3-4v.

⁴² În document apare denumirea locală a stânjului, orgia. La acel moment se folosea ca unitate de măsură stânjul vienez (1,89 m), cf. Bogdán, István, *Magyarországi hossz-és földmértékek a XVI.század végéig*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978, p. 87.

⁴³ SJAN Cluj, Fond Episcopia Greco-Catolică de Cluj-Gherla, 1868, doc. 1281, f. 3-4v.

⁴⁴ *Ibidem*, doc. 1221, f. 10v.

realizeze aceste modificări după mențiunile făcute de maestru Sajter⁴⁵. Cu toate acestea, arhitectului Sajter, ce primise edificarea bisericii vicariale, nu i se putea acorda avansul solicitat de 2000 fl. v.a.⁴⁶. Neacceptarea tuturor condițiilor puse de Ioan Sajter a dus, cel mai probabil, la refuzul său de a construi biserica. Ulterior, Oficiul Edil din Oradea va organiza alte licitații în vederea alegerii unui constructor pentru viitoarea biserică vicarială. Pentru o astfel de licitație s-a fixat ziua de 15 aprilie 1869, iar în legătură cu acest subiect, episcopul Ioan Vancea îi comunica vicarului Coroianu hotărârea Ministerului de Culte, din februarie al aceluiași an, de a acorda pentru construirea bisericii vicariale suma de 12.747 fl și 25 cr. v.a. și 4483 zile de lucru cu brațele și 208 zile de lucru cu carul⁴⁷. Totodată, îi era solicitat vicarului să facă cunoscută data fixată pentru următoarea licitație. Aceasta avea să fie ținută la casa magistratuală din Șimleu Silvaniei, competitorii prezenți trebuiau să depună o cauțiune de 625 fl., iar ofertele scrise să fie de 1250 fl. v.a. Până în data de 10 aprilie, vicarul trebuia să informeze Consistoriul cu privire la publicarea anunțului de licitație în tot tractul⁴⁸.

La mai bine de 30 de ani de la primele demersuri făcute de vicarul Șuluțiu, construcția bisericii avea să înceapă. Unele surse documentare menționează ca moment al începerii lucrărilor la noua biserică, anul 1870, dar, după un an, lucrările au fost sistate din cauza falimentului întreprinzătorului⁴⁹. Alte surse, ulterioare, sunt mai exacte și afirmă că noua biserică a început a fi ridicată în luna mai a anului 1871 pe terenul cumpărat de la domnișoara Amalia Andrăsi. Cu toate acestea, locația aleasă pentru edificarea bisericii, datorită faptului că solul era apăsător și slab, a necesitat o pregătire prealabilă, soluția aleasă fiind aceea de a bate trunchiuri de stejar peste care s-a așezat fundamentul bisericii. Cel creditat cu realizarea construcției, sub supravegherea Oficiului Edil din Oradea, avea să fie antreprenorul Czifra József din Szolnók. Aceleași surse menționează ca an al finalizării edificiului bisericesc, anul 1874⁵⁰.

Dorința vicarului Coroianu, de a avea la Șimleu o biserică, „*loc în parte demn de a celebra și a aduce în complinire cultul acelei Prea Înalte Ființe căreia îi datorăm tot ce avem*”⁵¹, avea să devină realitate în ultimii săi ani petrecuți în

⁴⁵ *Ibidem*, doc. 1465, f. 14.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 17v.

⁴⁷ Alte surse documentare menționează o altă sumă alocată de Ministerul Cultelor din Ungaria pentru edificarea bisericii vicariale: 13.280 fl. și 69 cr., comunitatea fiind obligată să participe cu 4483 zile de muncă manuale și 208 jugale, cf. SJAN Cluj, Fond Episcopia Greco-Catolică de Cluj-Gherla, 1921, doc. 199, f. 1-1v.

⁴⁸ Ioan Vancea, *Pastorale și circulare (1865-1869)*, Ediție și studiu introductiv de Nicolae Bocșan și Mirela Andrei, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003, p. 307.

⁴⁹ Dionisie Stoica și Ioan P. Lazar, *Schița monografică...*, p. 181.

⁵⁰ SJAN Cluj, Fond Episcopia Greco-Catolică de Cluj-Gherla, 1921, doc. 199, f. 1-1v.

⁵¹ *Ibidem*, 1868, doc. 1110, f. 1-2.

calitatea de vicar al Silvaniei. După aproape 23 ani de păstorire a credincioșilor uniți din vicariat, în 1873 Demetriu Coroianu părăsea scaunul vicarial din Șimleu pentru a fi numit canonic în Capitlul catedral din Gherla, iar în anul următor și rector al Seminarului teologic de aici⁵². În locul său fu numit fostul paroh al Borșei și protopop al Giulei, Alimpiu Barbuloviciu. Instalarea noului vicar avea să fie săvârșită în data de 20 septembrie 1873, de către chiar anteriorul vicar, acum canonicul Demetriu Coroianu⁵³.

În anul 1874, anul finalizării construcției bisericii vicariale⁵⁴, Ministerul Cultelor din Ungaria avea să aloce și sumele rămase restante pentru edificarea bisericii⁵⁵. Cu toate acestea, finalizarea interiorului avea să mai întârzie, în parte și datorită gestionării neraționale a fondurilor avute la dispoziție de către curatorul bisericii. Noul vicar, Alimpiu Barbuloviciu își va aduce și el contribuția la „*finala gătire și înfrumusețarea*” bisericii din Șimleu. Finalizarea interiorului bisericii, dar și refacerea radicală a școlii din Șimleu, repararea casei vicariale și a tuturor supredificatelor vicariale aveau să se desfășoare în aceeași perioadă, iar despre aceste lucrări aflăm mai multe dintr-o scrisoare a vicarului Barbuloviciu adresată Ordinariatului de la Gherla. Provocat a reface raportul privind situația contabilă a parohiei pe anul 1878, în care să fie distinct prezentate cheltuielile făcute pentru fiecare lucrare în parte, vicarul comunica imposibilitatea acestui fapt, aducând totodată și argumentele necesare în favoarea opiniei sale. Aflăm astfel că sumele provenite de la Ministerul de Culte, 400 de fl. v.a., obținuți din răscumpărarea zilelor de muncă cu carul prin banii oferiți din partea unor comune din jurul Șimleului, contribuțiile din întreg vicariatul și din Șimleu – inclusiv de la maghiari, sume provenite de la Fundația Șuluțiană, au fost puși toți în cassa bisericii. Din aceștia, prin manipularea necorespunzătoare a curatorului Flore Stoica, s-au făcut cheltuieli prea mari, precum cea pentru sticla ferestrelor bisericii, ce a costat 65 fl. v.a. sau diferența de plată înregistrată la meșterul ce s-a ocupat de acoperirea turnului bisericii, 100 fl. v.a.. Pentru a împiedica asemenea abuzuri, se decisese ca banii ce vor fi adunați să fie depuși în arhiva vicarială și de acolo manipulați doar cu știrea și învoirea curatorilor, a inteligenței locale și din jur și a poporului.

⁵² Victor Bojor, *Canonicii Diecezei Gr. Cat. de Gherla acum Cluj-Gherla 1857-1937*, Imprimeria Fondul Cărților Funduale Cluj, 1937, p. 123.

⁵³ „Federațiunea”, jurnal politic, literar, comercial și economic, nr. 66-791, 12 oct. 30 sept., 1873, Budapesta, p. 257.

⁵⁴ După alte surse, în anul 1873, când pereții bisericii fuseseră ridicăți până la înălțimea de 3 stânjani și jumătate, antreprenorul falimentează. Biserica este finalizată ulterior în regie proprie, cu material adus de la Ciucea. Biserica este gata în anul 1876, în 1877 este terminat interiorul (altarul, bolta bisericii și amvonul), cf. „Vestitorul”, VI, nr. 20, 15 octombrie 1930, p. 4.

⁵⁵ Și în acest caz, sursele documentare menționează două sume diferite: 9.546 fl. și 84 cr., cf. Dionisie Stoica, și Ioan P. Lazar, *Schița monografică...*, p. 181, respectiv 1.500 fl. – ajutor dotarea interioară a bisericii, cf. SJAN Cluj, Fond Episcopia Greco-Catolică de Cluj-Gherla, 1921, doc. 199, f. 1-1v.

Din banii strânși pentru finalizarea bisericii, în urma ordinului consistorial din 2 septembrie 1876, vicarul avea să ceară acordul celor ce au contribuit la adunarea acestor sume și la utilizarea lor, consfătuindu-se și cu clerul și inteligența din Șimleu și din împrejurimi, pentru desfășurarea în paralel a lucrărilor de finalizare a bisericii, dar și a celor de reparare a școlii, a casei și a superedificatelor vicariale. În acest sens, spune el, s-a folosit de o împrejurare favorabilă și anume că pentru un preț modest, meștrii și arhitectul care au lucrat la biserică s-au ocupat și de lucrările de reparație la celelalte clădiri vicariale. Pentru a reflecta cât mai fidel aceste operațiuni, în rațiunile aferente anilor 1874-1875, când au avut loc aceste lucrări, s-a încercat raportarea lor în mod separat, deși, în final, acestea apăreau într-o rubrică comună dedicată edificării noii biserici vicariale⁵⁶.

Un alt aspect ridicat de Consistoriu legat de manipularea banilor strânși pentru edificarea bisericii vicariale a fost cel privind chitanțele oferite donatorilor. Aflăm din răspunsul vicarului care era practica obișnuită la acea dată. Sumele aferente zilelor de muncă răscumpărate erau strânse de prin sate de către preoți, notari sau juzi comunali, care depuneau în persoană banii colectați, de obicei vinerea, în zi de târg. Erau tăiate chitanțe pe numele acestora din urmă iar sumele încasate erau menționate în „*ziuariul percepțiunilor*”. Cele mai multe dintre ofertele benevole erau date în mână, iar eliberarea în astfel de cazuri de chitanțe se putea dovedi, după spusele baronului Bánffy Adalbert, ce donase pentru biserica vicarială suma de 10 fl., chiar vătămătoare. Sumele de bani transmise din partea oficialităților centrale sau de către unii protopopi și notari fuseseră înregistrate, după cum se practica și în cazul oficiilor civile, prin înregistrarea anului, zilei și numărului actului prin care fuseseră transmiși banii. Această procedură fusese utilizată și în rațiunile transmise către Ministerul de Culte⁵⁷.

Mai mult decât atât, pentru buna gestiune a banilor fusese instituită o comisie mixtă, formată din reprezentanți ai contribuabililor, ai clerului și ai inteligenței din localitate și din împrejurimi. Din această comisie făceau parte Florian Marchiș, George Maior – jude cercual regal, Simion Oros – avocat, Ioan Cosma – protopop, Petru Aciu – protopop. Cei trei membri laici ai comisiei, ca locuitori în Șimleu fuseseră martori oculari la toate operațiunile de edificare și la întreprinderile realizate, iar George Maior fusese și președintele Comisiei de edificare a bisericii vicariale și fără știrea lor și a inteligenței din Șimleu, nu se plătea nimic din banii aflați în arhiva vicariatului⁵⁸. La cheltuielile efectuate cu finalizarea bisericii și repararea edificiilor vicariale contribuise și vicarul cu suma de 92 fl. și 31 cr. v.a., iar cu scândura adusă din fosta sa parohie, Borșa, fusese padimentată cancelaria. De

⁵⁶ SJAN Cluj, Fond Episcopia Greco-Catolică de Cluj-Gherla, 1885, doc. 970, f. 1-4v.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Ibidem*.

asemenea, acesta mai făcuse cheltuieli cu ocazia reparării casei vicariale înainte de ținerea Adunării Generale a ASTRA în Șimleu⁵⁹.

În ciuda cheltuielilor mari făcute, vicarul era mulțumit de faptul că „*spesele mele enorme cu primirea și cu durata adunării care a adus la uimire și pe cei străini, însă toate acestea le-am făcut cu intențiune sfântă și din reformațiune sacrificatoare pentru binele acestei stațiuni a bisericii și a școlii de aici și, precum arată nu numai rațiunile, ci și efectele, mulțumită lui Dumnezeu, mi-am atins scopul cu acea ocazie, pentru că numai la s. Liturghie cu talerul în biserică am căpătat 33 fl. v.a. care împreună cu cei 55 fl. v.a. oferiți de domnul George Pop de Băsești, spre primirea adunării, cu învoiala domniei sale, i-am întrebuițat pentru construirea școlii, pentru că nu a fost numai reparată, ci mai nou edificată.*”⁶⁰

În favoarea păstrării situațiilor financiare aferente finalizării bisericii și reparațiilor aduse clădirilor vicariale transmise inițial, Alimpiu Barbuloviciu amintește și de vizita făcută de către canonicul Ștefan Bilțiu, care a inspectat biserica vicarială și toate celelalte edificate vicariale, cu scopul de a găsi modalitatea și mijloacele necesare pentru crearea unor fonduri destinate menținerii acestora în stare bună, căci „*timpurile furtunoase și ploile torențiale din anii trecuți deja au făcut daună în acoperiș și mai vârtos în picioarele bisericii*”, experiența demonstrând că, în acest caz, țigla „*nu-i material apt spre a acoperi biserici înalte, ci sau șindrila sau tinichea*”⁶¹. Interiorul bisericii nu a fost pictat decât în anul 1893 din fondurile adunate de la credincioși⁶².

Începutul secolului XX aduce organizarea la Șimleu, în zilele de 1 și 2 august 1901, a Adunării generale a Societății pentru crearea unui fond de teatru național român. Lucrările desfășurate în cadrul acestei adunări au beneficiat de atenția publicațiilor vremii, printre care și cea a ziarului „Tribuna Poporului”. Cu această ocazie, ziarul arădean prezintă și biserica vicarială din Șimleu: „*Biserica gr. cat. din Șimleu e frumușică, dar asupra noastră a făcut impresiune nespuse de rea aranjarea ei după tipul curat al bisericilor romano-catolice. Nu are iconostas și intrând juri că nu te afli în biserică românească.*”⁶³ Impresia neplăcută lăsată de biserica vicarială din Șimleu asupra corespondenților „Tribunei Poporului” poate fi explicată, măcar parțial, prin faptul că interiorul acesteia nu era în totalitate gata. Iconostasul bisericii a fost donat în anul 1906 de către doamna Elisabeta Varju în memoria soțului său, Ioan Angyal⁶⁴.

⁵⁹ Adunarea generală pe anul 1878 a ASTRA a fost programată a fi ținută la Șimleu Silvaniei, în prima duminică ce a urmat zilei de 1 august, stil nou, cf. „Transilvania”, X, nr. 16, 15 august 1877, Brașov, p. 181.

⁶⁰ SJAN Cluj, Fond Episcopia Greco-Catolică de Cluj-Gherla, 1885, doc. 970, f. 1-4v.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² Dionisie Stoica și Ioan P. Lazar, *Schița monografică...*, p. 181. Alte surse menționează anul 1895 ca an al pictării interiorului, cf. „Vestitorul”, VI, nr. 20, 15 octombrie 1930, p. 4.

⁶³ „Tribuna Poporului”, V, nr. 31, din 27 iulie/10 august, 1901, p. 1.

⁶⁴ Dionisie Stoica și Ioan P. Lazar, *Schița monografică...*, p. 181.

Dotarea cu cele trebuincioase ale bisericii se va face încă și după Primul Război Mondial, banii necesari pentru aceasta fiind strânși prin colecte făcute în comunitate și din donații particulare. Un exemplu în acest sens a fost acțiunea întreprinsă de membrele Reuniunii Femeilor Române Sălăjene în primăvara anului 1925. În Joia Mare a acelui an, preotul Vasile Moody sfințea obiectele dăruite prin acțiunea Reuniunii Femeilor Române Sălăjene. Colecta realizată pentru înzestrarea bisericii vicariale cuprindea: acoperitoare cu broderii pentru altar, măsuțe pentru icoane și stative pentru flori, un covor de pus înaintea altarului și o icoană cu Sfânta Familie donată chiar de Elena Aciu – președinta Reuniunii, icoanele Sf. Nicolae, a Maicii Domnului și a Sf. Cecilii, acoperitoare pentru amvon, covoare și prosoape cu motive românești, prapori, haine preoțești, o cădelniță, dar și postav pentru acoperirea băncilor și flori artificiale. Sumele de bani necesare pentru achiziționarea acestor bunuri, pe lângă donațiile femeilor din organizație, au fost strânse în cadrul petrecerilor organizate de Reuniune⁶⁵.

Anul 1929 avea să aducă lucrări de renovare importante pentru biserica vicarială. Acestea se impuneau cu atât mai mult, cu cât ultimele lucrări mai importante de întreținere fuseseră executate cu 26 de ani înainte. Cu această ocazie, acoperișul bisericii a fost reînnoit, turnul avea să fie reînvelit cu tinichea, pusă o nouă cruce, cu un nou paratrăsnet. În altar a fost amenajată o sacristie pentru păstrarea hainelor preoțești, lumânărilor etc.. Interiorul bisericii este rezugrăvit și prevăzut cu lumină electrică. Mobilierul aflat în biserică este revopsit, iconostasul este curățat și întregit cu o icoană lucrată de canonicul Mihail Șerban care îl reprezenta pe Iisus în chinurile crucii. Pereții au fost împodobiți cu diferite icoane, iar pentru cinstirea Sf. Anton și a Sf. Tereza – patroana Reuniunii Mariane „Imaculata Concepție” – au fost amplasate la intrarea în biserică icoanele lor.

Pentru realizarea lucrărilor de renovare a bisericii au fost folosite contribuțiile mărunte ale credincioșilor din parohie. La aceste sume s-au adăugat bani din fondul de aproximativ 130.000 lei destinat edificării unei noi case vicariale, fond înființat de vicarul de la acel moment, Emil Bran. Domnișoara Maria Bran a suportat cheltuielile pentru noul altar, realizat de maestrul Samuil Keresztesi din Tășnad. Doamna Elena Gheție, văduva vicarului anterior, Alexandru Gheție, a donat o copie a icoanei făcătoare de minuni de la Mănăstirea Nicula, în valoare de 40.000 lei. Nu în ultimul rând, credincioși din parohia Dragomirești, fosta parohie a vicarului Bran, trimit la Șimleu, în semn de cinstire, două covoare țesute special pentru biserica din Șimleu. După încheierea acestor lucrări, biserica a fost binecuvântată de către vicarul Silvaniei și parohul Șimleului, părintele Emil Bran, împreună cu un sobor de preoți din împrejurimi⁶⁶.

În 5 octombrie al anului 1930, la peste 90 de ani de la primele demersuri făcute de vicarul Șuluțiu, biserica vicarială avea să fie consacrată de către episcopul

⁶⁵ „Plugarul: sfetnic al poporului român dela Sate”, III, nr. 12, 25 aprilie 1925, Șimleu Silvaniei, p. 2.

⁶⁶ „Sălajul”, X, nr. 39-40, 30 decembrie 1929, Șimleu Silvaniei, p. 2-3.

Valeriu Frențiu de la Oradea, slujbă la care au participat, printre alții, și vicarul episcopesc Gheorghe Miculaș, canonicul Augustin Maghiar sau primnotarul consistorial Vasile Barbul⁶⁷.

Biserica vicarială din Șimleu Silvaniei, edificiu impunător printre celelalte biserici românești construite în a doua jumătate a secolului XIX, s-a dovedit a fi mai mult decât o simplă biserică. A fost simbolul unei comunități, al unui vicariat, al națiunii române de pe meleagurile sălăjene. Ridicată cu sprijinul material al statului, prin eforturile susținute ale mai multor vicari, începând cu Alexandru Sterca Șuluțiu⁶⁸ și continuând cu cei ce i-au urmat în această demnitate, biserica vicarială a depășit rezultatul unui atașament religios obișnuit. Locul ales pentru ridicarea ei, chiar în mijlocul orașului, denotă o anumită convingere asupra reprezentării sociale, fiind totodată dovada sentimentului de libertate și egalitate națională pe care românii îl aveau la acel moment. A devenit în timp loc de pelerinaj cu ocazia sărbătorii Adormirii Maicii Domnului⁶⁹.

Aici erau introduși noii vicari ai Silvaniei și pentru o perioadă, cuprinsă de la momentul edificării sale și până în perioada interbelică, avea să fie centrul spiritual al majorității românilor sălăjeni. În preajma ei și prin mijlocirea slujitorilor săi aveau să se ia importante decizii în plan politic, național, școlar sau cultural, decizii ce au asigurat conectarea societății românești din Sălaj la cele mai importante evenimente din istoria Transilvaniei de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutului celui de-al XX-lea.

⁶⁷ „Vestitorul”, VI, nr. 20, 15 octombrie 1930, p. 3-5.

⁶⁸ Acesta va păstra o legătură permanentă cu Sălajul și după alegerea sa ca episcop și mai apoi, ca mitropolit, cf. Ioan Ciocian, *Biserica și societatea...*, p. 57; Șuluțiu contribuie cu suma de 734 fl. v.a. pentru edificarea noii biserici vicariale, cf. *Schematismus Cleri Diocesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato MDCCCC*, Typis Typographiae Dioecesanæ, Szamosujvárini, 1900, p. 167-168.

⁶⁹ Lavinia Buda, *Practici devoționale mariane din Sălaj la începutul secolului al XX-lea*, „Flori de Crin”, Șimleu Silvaniei, X, nr. 3, septembrie 2010, p. 6.